Venezuela: 10 rokov vlády Huga Cháveza

Rozhovor s Miguelom a Isabel, redaktormi venezuelských anarchistických novín El Libertario, vznikol v roku 2008 a vo februári 2009 ho ako brožúru vydal britský kolektív The Commune. Rozhovor ponúka kritický pohľad na Chávezovu vládu, ktorá sa stala symbolom novej nádeje pre pro-parlamentne orientovanú ľavicu na celom svete. Informácie od dvoch aktivistov z Venezuely odkrývajú povahu údajného Chávezovho antikapitalizmu, pozadie vytvorenia a fungovania družstiev, klientelizmus a propagandu strany, postavenie žien vo venezuelskej spoločnosti a ďalšie skutočnosti.

NAKLADATEĽSTVO
BOD ZLOMU

NAKLADATEĽSTVO BOD ZLOMU (NBZ) je neziskový a benefičný vydavateľský projekt zameraný na publikovanie prevažne prekladov textov a filmových dokumentov, ktoré sa zaoberajú hnutím pracujúcich. Približuje diela, ktoré sú bežne ťažko dostupné alebo dostupné len v cudzom jazyku. Funguje ako spolupracujúca skupina Priamej akcie (MAP Slovensko).

Doteraz vydané tituly:

Noam Chomsky „Nevyhnutné ilúzie, médiá a propaganda“ (1999)
Laslo Sekelj „Anarchizmus, marxizmus a priama demokracia“ (1999)
Michail Bakunin „Marxizmus, sloboda a štát“ (1999)
Úvod do foriem priamych akcií pracujúcich – vrecková príručka pre naštvaných pracujúcich (2002)
Graham Purchase „Anarchizmus a ekológia“ (2002)
Zanon – továreň bez šéfov. Maté, hlina a výroba (CD/DVD, 2005)
Anarchizmus v Amerike (CD/DVD, 2006)
Železná kolóna „My sa trosiek nebojíme...“ (hudobné CD, 2007)
Úspešný štrajk v lodeniciach v Puerto Real - Anarchosyndikalizmus v praxi (2008)
Zápisky z triednych bojov. Užitočné skúsenosti z praxe malých organizácií a odborových zväzov (2008)

*****

Venezuela: 10 rokov vlády Huga Cháveza

Nakladateľstvo bod zlomu, prvé vydanie (apríl 2009)
Preklad: Dalibor Jasný
Pôvodne vyšlo na portáli www.e-zurnal.cz
Grafická úprava: Michal Tulík

NBZ, P.O. BOX 16, 840 08 Bratislava 48, Slovensko
web: http://nbz.priamaakcia.sk, e-mail: nbz@priamaakcia.sk

VENEZUELA: 10 ROKOV VLÁDY HUGA CHÁVEZA

Vynikajúci rozhovor s venezuelskými anarchistami približuje situáciu v krajine, vládu Huga Cháveza, skutočné fungovanie družstiev, bujnejúci klientelizmus, postavenie žien, „revolučný turizmus“, propagandu, údajné veľké úspechy Chávezovej politiky ospevované pro-parlamentnou ľavicou a ďalšie problémy vo Venezuele. Rozhovor vznikol v marci 2008 a český preklad o rok neskôr.

Opožděná revoluce: deset let vlády Huga Cháveze

Tento měsíc (únor 2009) představuje desetileté výročí příchodu Huga Cháveze k moci a deset let „bolívarské revoluce". Onen proces zahrnoval vlny státních intervencí do ekonomiky a ohnivé rétoriky namířené proti imperialismu Spojených států. Avšak zatímco někteří na levici vidí chavistické hnutí jako nový „socialismus pro 21. století", skupiny jako naše argumentují, že se jedná spíše o staromódní pokus o modernizaci skrze technokratickou elitu, že rostoucí moc byrokracie nad kapitálem není inherentně pokroková a že „revoluce" ve Venezuele umožňuje jen nepatrnou dělnickou kontrolu či iniciativu zdola.

Přinášíme překlad rozhovoru z března 2008, který vedl francouzský anarchista Charles Reeve s dvěma členy skupiny El Libertario v Caracasu a který nabízí pronikavý náhled do situace ve Venezuele. Nahlíží na rozličné aspekty venezuelské ekonomiky a životního standardu v zemi a tvrdí, že chavismo a mytologie ohledně „bolívarské revoluce" zatajují neoliberální reformy a útoky na dělnická práva – a že abychom vybudovali autonomní alternativu dělnické třídy, musíme se rozejít s dynamikou Chávez vs. opozice.

The Commune

pole teoretické kritiky a začali dělat analýzy konkrétní situace.

I.: Ti, kdo nás kritizovali, nebyli konstruktivní. Nedebatovali o našich argumentech a myšlenkách. Bylo to vždy na úrovni osobního napadání a ničení vzájemných emocionálních svazků. Cítili jsme se velmi, velmi izolováni.

M.: Po puči z roku 2002 jsme se setkali s explicitními výhružkami smrtí. A to jen proto, že jsme rozdávali komuniké, kde jsme psali: „Ani Chávez, ani Carmona, za samosprávu a život!" Někteří zašli tak daleko, že tvrdili, že El Libertario podporuje převrat!
Dnes se situace změnila. Čtenářstvo El Libertario jistě překračuje hranice našeho prostředí. Magazín čtou nyní lidi na levici, kteří hledají alternativu. Jednou za dva měsíce prodáme 2 500 kopií, z toho 60 procent přímým prodejem. I na náš web chodí mnoho lidí. Vždy jsme tady byli – a jedeme dál!

*****

Poznámky od Marco G:

(1) Barrio 23. ledna bylo prvním sídlištěm s výškovými budovami, které bylo v Caracasu vybudováno. Je co by kamenem dohodil od prezidentského paláce, poblíž administrativního centra hlavního města. Tohle velmi chudé barrio po padesát let symbolizovalo vysoký stupeň bojů bitev se silami pořádku. Činnost jeho obyvatel hrála zásadní roli při svržení diktatury 23. ledna 1958 – jeho název pochází právě odtud. Od té doby jsou v tomto barrio silně přítomny levicové a krajně levicové skupiny, kulturní organizace a rozličná místní sdružení.

(2) Termín „guarimba" označuje něco skrývaného – a v rozšířeném smyslu i tajné setkání „škůdců". V chávistickém jazyku se termín „guarimbero" přiřazuje těm všem, kdo z toho či onoho důvodů nahlas protestují proti situaci. Jsou považováni za podvratné síly přestrojené za poctivé občany či za jednotlivce zmanipulované opozicí.

(3) Po nezdařeném puči z dubna 2003 zahájila Chávezova vláda program misí, dalekosáhlý projekt zaměřený na zlepšení mnoha aspektů životů nejchudších lidí, zejména pokud jde o zdraví, vzdělání a výživu. Tyto mise jsou organizovány a přímo financovány státní ropnou firmou PDVSA. Jsou mimo kontrolu odpovídajících ministerstev a nejsou ani formálně, ani reálně subjektem parlamentní kontroly.

(4) Mise Barrio Adentro (mise do srdce čtvrti) je misí určenou zlepšení zdravotnického povědomí v chudých a venkovských oblastech (prevence). Tato mise je založena na zdravotních centrech – bezplatných zdravotních ordinacích. Velká většina lékařů, kteří v nich slouží, jsou Kubánci (více než dvacet tisíc), které dal Chávezovi k dispozici kubánský stát, za což mu Chávez výměnou vrací benzín. Nezjištěný počet těchto lékařů se vytratil… někteří z nich uprchli do Kolumbie. Byla vytvořena nové forma zdravotní pomoci, kdy je byt lékaře a zdravotní ordinace pod jednou střechou. Mnoho takových domů bylo postaveno v barrios v největších městech.

proto, aby byly dostupné více lidem. Při návštěvách jsem si vážil jeho etiky, jeho životního způsobu, jeho koherence.
Marxisté, které jsem znal, měli jasnou myšlenku revoluce, ale ve všedním životě se chovali způsobem, s nímž jsem nesouhlasil. Měli dvojí život – jeden vedli jako militanti, jeden ve všedním životě. Mezi tím byla separace.
Hodně jsem četl a když jsem přijel do Caracsu, navázal jsem kontakt s malým kroužkem anarchistů. Znal jsem rovněž dva staré členy španělské CNT, exulanty z občanské války – navázal jsem s nimi silné pouto. Později jeden z nich zemřel a zůstal jen Antonio Serrano. Starý soudruh z mého městečka pořád žije a před pár lety jsme u něj organizovali mítink mladých anarchistů. Venezuelský anarchismus nemá skutečné historické kořeny. To jej činí méně dogmatickým.

el LIBERTaRIO

Periódico independiente bimensual
Desde 1995 promoviendo la autonomía
en los movimientos sociales de Venezuela y Latinoamérica.
Correo Aéreo *(No poner El Libertario)*:
Raúl Figueira, Apartado Postal 128, Carmelitas, Caracas - Venezuela
E-mail: ellibertario@nodo50.org, ellibertario@hotmail.com,
periodicoellibertario@gmail.com
Website: http://www.nodo50.org/ellibertario

El anarquismo, o pensamiento libertario, busca la construcción de una sociedad basada en la democracia directa, la justicia social, la libertad, la autogestión, el apoyo mutuo y el contrato libre sin la imposición autoritaria del Estado, los ejércitos, el mercado, la ley, la fuerza o las mayorías.

HUMOR Y ANARQUIA — Colectivo Puye y Autogestione ellibertario@nodo50.org

Jorgito el candidato

El candidato Jorge Rodríguez, dispuesto a realizar cualquier sacrificio por el PSUV, se aventura a salir del este de Caracas, dejando su Audi en el pent house, para ir a votar en una zona popular y demostrar que el sí es un hombre de pueblo. Nuestros corresponsales lo captaron cuando demostraba su voluntad democrática y reiteraba su respeto a la soberanía popular, como en sus mejores tiempos de rector del Consejo Nacional Electoral.

CH.R.: Řekněte nám něco o vašem magazínu El Libertario.

M.: Nejprve to nebylo snadné. Byli jsme součástí prostředí skládajícího se z levičáků a organizací za lidská práva a ekologii. S nástupem chavismo se vše rychle polarizovalo a téměř všechny tyto organizace byly do chavismo integrovány. My ale ne!
První roky byly strašné. Byli jsme zcela izolováni. Po roce 2002 se stala kritika proti režimu aktem skutečné odvahy. Díky výrobě magazínu (1 500 výtisků od jednoho čísla) jsem ztratil 90 procent svých přátel, ať se jednalo o chávisty či anti-chávisty. Nikdo se se mnou nechtěl ani bavit! Když jsme kritizovali opozici, byli jsme považováni za chávisty, když chavismo, byli jsme za členy opozice. A když jsme kritizovali stát, byli jsme obviněni z toho, že jsme imperialističtí agenti, maloburžoazní intelektuálové atd… Jak jsme přitahovali tolik kritiky, museli jsme si nabrousit argumenty. Překročili jsme

KOŘENY „CHAVISMO“: MEZI CAUDILLISMEM A SOCIÁLNÍMI HNUTÍMI

Charles Reeve: To, co mě ve Venezuele šokuje, je plytkost politické debaty. Všechny diskuse směřují jen na „dynamiku chavismo“. Jen zřídka vidíme, že by byla analyzována skrze širší perspektivu obecné situace v Latinské Americe, jako specifický případ levicového populismu. Otázky jako jak charakterizovat současné období, co vysvětluje tento rozvoj a současné oslabení politické kontroly Spojených států, jsou brány na zřetel jen stěží. A to navzdory faktu, že změny v politickém prostoru okupovaném režimem budou velmi záviset na vnějších faktorech, jako je budoucí cesta politiky Spojených států, transformace kubánského systému a konečně cykly cen ropy.

Miguel: Hodně se teď mluví o levicovém obratu Latinské Ameriky. Skutečně bylo zvoleno několik vlád, které patří k tradičním levicovým tendencím. Pro nás jsou tady dva hlavní proudy. Na jedné straně vlády, které přišly k moci po velkých sociálních hnutích, jako ta v Brazílii a Bolívii, v zemích s dlouhou historií boje. Kromě nich – a platí to hlavně o Venezuele – takzvané „levicové“ vlády nepřišly k moci s oporou sociálních hnutí či grassroots bojů. Ty patří do kulturní skupiny spojené víc s latinskoamerickým populismem typu caudillismo. Je zcela jasné, že všechny tyto vlády vyvěrají z potřeby, kterou přinesla situace politické krize.
Vzestupu chavismo není možné porozumět bez toho, že bychom se podívali zpátky k nepokojům caracazo z roku 1989. Tyto rioty v Caracasu za sebou nechaly tisíce mrtvých. Pakt, který existoval mezi rozličnými politickými silami, tak byl zlomen a společnost čelila krizi vládnutí. Tahle otázka byla nejpalčivější pro síly uvnitř vládnoucí třídy samotné. A to zejména s ohledem na skutečnost, že tyto nepokoje otevřely cyklus boje ve venezuelské společnosti, který dal vzniknout novým grassroots organizacím nezávislým na starých levicových stranách. Někdo to nazývá „novou občanskou společností“, zejména kvůli studentskému hnutí a hnutí v chudých barrios. Například lidskoprávní skupina, v níž pracuji já, vznikla právě v těchhle letech. Totéž platí pro environmentalistické a ženské skupiny. Lidé, kteří se ztotožňovali s levicovými idejemi, prostě utekli zpod kontroly stran.

Dělnické hnutí povětšinou zůstalo pod nadvládou sociální demokracie (a strany Acción Democrática), s několika proudy kontrolovanými skupinami autoritářské marxistické levice. Během devadesátých let ve venezuelské společnosti probíhala skutečná bouře, kdy byly organizovány lidové boje v opozici proti A. Perezovi, sociálnědemokratickému prezidentovi, který byl za masakry roku 1989 zodpovědný. A tato bouře vedla k obrovským změnám ve společnosti. O tři roky později, v roce 1992, se odehrály pokusy o vojenský puč: to je fenomén, který se v historii této země opakuje – armáda

tady často intervenuje v politickém životě. Navzdory tomu, že tyto pokusy byly neúspěšné, se během doby několika pučistickým armádním vůdcům, zejména Chávezovi, podařilo celé toto lidové hnutí rekuperovat. Chávezův půvab vycházel částečně z toho, že byl schopen vydobýt si renomé muže, který vystupuje v souladu s lidovými hnutími devadesátých let. Tak došlo k tomu, že se tohle mocné hnutí odporu dostalo do pozadí, za postavu Cháveze, a stalo se součástí nového institucionálního uspořádání. Byla to dialektická integrace: dobře známí aktivisté těchto hnutí se poohlíželi po nějaké institucionální roli, kterou by mohli uzmout – měli za to, že jejich plány se jinak nedají realizovat. Tato „občanská společnost" byla novým fenoménem, který existoval stěží jedno desetiletí a vydobyl si ve své vlastní společnosti jen malý prostor.

Pokud jde o konkrétní společenské angažmá a antiautoritářské organizování se, měli tito lidé jen málo zkušeností. Teď tedy nacházíme, nikoli překvapivě, kádry této nové „občanské společnosti" u moci po boku Cháveze. Bianco šek, který mu vystavily, byl částečně výsledkem nezkušenosti a nedostatku konkrétního vlastního projektu. Zde nacházíme známku kulturního nastavení země. I když se revolucionáři snaží sami sebe vůči těmto paradigmatům vymezit, musíme říci, že sám Chávez celé caudillo, etatistickou a militaristickou tradici, která je ve Venezuele již dlouho etablována, opakuje. Vdechl této kultuře čerstvý vzduch.
Jednou z hlavních charakteristických vlastností chavismo byla improvizace. To je třeba připsat na vrub nedostatku zkušeností na straně většiny členů grassroots hnutí, kteří se k němu přidali: jednotlivci, kteří nikdy neorganizovali dokonce ani malá družstva, teď byli jako osvícením posedlí myšlenkou „zakládání družstev" a ocitli se v čele ministerstva pro družstva… které zakrátko nadekretovalo vytvoření 200 tisíc družstev po celé zemi!
Venezuela je země, která dlouho žila ze svých ropných výnosů. Levice vždy tvrdila, že to jediné, co je pro rovnější distribuci těchto výnosů potřeba, je, aby se ropné výroby chopil stát… Kontrolovat stát znamená ve Venezuele kontrolovat ropu. A následuje mechanická interpretace: jakmile máte ropu, můžete vyřešit všechno. Magický voluntarismus!

Vrátím se ke slabostem teoretické analýzy skupin „občanské společnosti", které byly zmíněny. Musíme pochopit, že my tady ve Venezuele dnes žijeme jako by v repríze schématu, který po sobě nechala studená válka – schématu založeného na konfrontaci mezi kapitalistickými a socialistickými zeměmi. Díky svým ropným zdrojům a významu ropy pro světovou ekonomiku se Chávezova vláda může stavět do role jedné z vedoucích sil v tomto konfliktu. Tato konfrontace existovala před příchodem chavismo, po pádu Berlínské zdi a východního bloku, formy imperialistické nadvlády ale nejsou tytéž. Je to, jako by se realita změnila, ale chávisté to nepostřehli! Režim se snaží odpovědět na nové problémy skrze stará schémata. Jak chávisté, tak opozice mají studeno-válečnické teoretické postoje. Nebo jinými slovy: kvůli nedostatku kritického myšlení a kritické teorie, kvůli nedostatku nové praxe

byla revokována chavistickým režimem. Podle jednoho z nich platilo, že pokud byla žena ve svém domě napadena svým manželem či partnerem, zakazuje se mu návrat domů po 72 hodin po jeho zadržení. Tento článek byl ze zákona vymazán. Revokován byl i druhý článek – nakonec zůstal v podobě, která stanovuje, že pokud patří dům muži, musí z něj v případě odloučení odejít žena a děti. To dává obrázek o tom, jak je ženská věc v současném klimatu slabá.
Otázka antikoncepce není ve Venezuele tabu, navzdory tomu, že je to velmi nábožensk á země a že víme, jak velký vliv náboženství na tuto záležitost má. Antikoncepce je volně v prodeji, je distribuovaná ve školách, dostupné jsou i pilulky „ráno-poté". Existuje mnoho typů pilulek, některé nejsou moc drahé a jsou relativně dostupné mladým. Interupce naopak není povolená.
Problémem jsou velmi mladé dívky, které mají děti. Vidím to jako hlavně kulturní problém. Děti jsou tou centrální věcí, která dělá ženu ženou. Páry, jako jsme my, třicátníci, bez dětí, jsou velmi řídkým jevem. Každý vás kritizuje a pro mnoho lidí je to důkaz toho, že nejsme prostě vůbec normální. Mít děti je zde něco zcela fundamentálního. V nejchudších vrstvách společnosti je mateřství nahlíženo jako cesta ven. Narodí-li se vám dítě, znamená to, že jako dívka můžete odejít z domova, který často bývá místem represe a násilí proti ženám, a můžete začít jinde vlastní život.
Násilí se však nakonec samozřejmě reprodukuje i v nových podmínkách, nic se nemění a požadavky změny životních podmínek žen jdou stranou. Ony ženy to takhle ale nevidí, pro ně je mateřství prostředkem nového startu. Je to rozpor, který je pro nás zřejmý, pro mladé matky ale ne.

OBJEVENÍ LIBERTINSKÝCH MYŠLENEK

CH.R.: Jak jste dospěli k libertinským myšlenkám?

I.: Studovala jsem sociologii a podílela se na redakčním družstvu napojeném na univerzitu. Byla jsem na levici, ze sociálnědemokratického pohledu, ale mnoho z marxismu-leninismu a trockismu na mě nedělalo žádný dojem. Vyrůstala jsem poblíž mladých anarchistů a ovlivnil mě Camus.

M.: Pro mě bylo klíčovým momentem setkání se starým španělským anarchistou, který žil v našem malém městě. Jako mladík jsem viděl Guevaru jako heroického Dona Quijota, nechápal jsem ale, proč byl můj hrdina spojován s politickým a společenským projektem, který zahrnoval Sovětský svaz, říši, která prováděla horory v Afghánistánu a vládla jiným zemím. Když jsem nalezl anarchistické ideje, otázky, které jsem si kladl, byly zodpovězeny. Anarchismus si mě získal. Došlo k tomu, když jsem potkal onoho starého anarchistu. Žil hodinu od mě, v malém venkovském městečku zvaném Nirgua. Začal mi poskytovat literaturu. Byl prvním mužem ve Venezuele, který dělal pirátské knihy – ne proto, aby si přišel k penězům, ale

podepisovali všichni „pokrokoví" severoameričtí a evropští intelektuálové. Celá myšlenka zněla: chávisté nejsou ve světě samotní.

CH.R.: To vše ale bylo jen opakováním historie... to je tradicí historického stalinismu: kongresy „pokrokových" umělců a intelektuálů na podporu toho či onoho pokrokového režimu... to všichni známe.

I.: Ano, pro tebe je to déja vu. Musíš ale pochopit, že tady ve Venezuele je to zcela nová situace. Země vyšla z dlouhotrvající vlády sociální demokracie financované z ropných výnosů a přímo napojené na Spojené státy. Tyto konflikty mezi levicí a pravicí, mezi neoliberalismem a anti-neoliberalismem jsou pro tuto společnost novými ideologickými boji.

M.: Můj otec byl řadovým členem sociálnědemokratické Acción Democrática. Později se politiky vzdal. Ropa tekla, měl peníze a práci a vydělal si na živobytí. Dnes je chávistou a „objevil" Kubánskou revoluci! Postoje chávistů jsou skutečně naivní. Nyní objevili spoustu otázek, takových otázek, jako kdyby zažívali jakési opoždění revoluční dospívání…

ŽIVOT ŽEN: ZLEPŠENÍ A NÁVRAT ZPÁTKY

CH.R.: Došlo k nějakým významným změnám, pokud jde o životní podmínky žen?

I.: Jsem velmi pesimistická. Mnoho ženských organizací bylo integrováno do státu. Sám režim vytvořil mnoho ženských organizací, jako je například Casa de la mujer. Ženy, které jsou ve společnosti aktivní, jsou do práce takových institucí integrovány. Jen málo z nich je zapojeno do činnosti na grassroots úrovni.
Obraz žen je ve Venezuele v konzumním světě charakterizován především jejich asociací se sexuálními objekty. O ženě a jejím těle je každá reklama. To, co je nám předkládáno jako potřeby žen, nemá se specifickými zájmy žen nic společného. Ženy jsou tak naneštěstí redukovány na pouhou reprodukci sexistických myšlenek.
Pokud chceme poměřit přístup žen do mocenských pozic, lze vidět, že režim zavedl jistou paritu. Pokud máte například práci ve veřejné administrativě, budete mít tentýž plat, jako by měl muž. Několik žen režim umístil do pozic spojených s politickou zodpovědností. Tahle místa však reprodukují systém útlaku uvnitř samotných institucí. Neničí struktury systému, reprodukují je s postavou ženy u moci. Skrze kulturní faktory a váhu tradice je skutečností, že ve Venezuele ženská otázka prozatím vedla k jen několika málo jejich vlastním požadavkům. To ženské hnutí vydalo napospas tradiční politické dynamice.
Výmluvný příklad: Máme zákon – a dvě z jeho nejvýznamnějších ustanovení

či svěží reflexe upadají do starých myšlenek a starých strategií. Chávez tak vytvořil ALBA (Bolívijskou alternativu pro Latinskou Ameriku a Karibik), novou instituci vybudovanou s cílem vytvořit nové vztahy mezi jihoamerickými zeměmi a stát se protiváhou americké hegemonii. Aby tohoto cíle dosáhl, snaží se o alianci s Ruskou federací, Iránem a Čínou… se zeměmi, které jsou v našich očích součástí světového kapitalismu. Jenže existuje propaganda o vedoucí úloze chávistiské Venezuely v takzvaném novém hnutí za anti-imperialistické „osvobození"! Jako kdyby byla tato země avantgardou jakéhosi globálního povstání. Tato vláda se ve světě vykresluje tak, že následuje staré modely studené války. Z toho, že někteří soudruzi v Evropě a jinde tento obraz podporují, z toho radost skutečně nemáme, protože to znamená, že nejsou schopni prohlédnout za chávistický spektákl a nerozumějí skutečným rozporům celé situace. Dříve měla levice v prezidentských volbách stěží více než deset procent hlasů. V raných devadesátých letech měla levice slabé sociální kořeny – což bylo jen reflexí slabosti jejích myšlenek. Dnes jsou tyto organizace u moci s Chávezem – a dělají vše proto, aby si udržely všechny pozice, které jim byly tak dlouho upírány.

Konstrukce socialismu, budování lidové moci, vztah mezi státní intervencí a trhem… všechny tyto debaty, které se vyčerpaly v devadesátých letech, se nyní dostávají zpět – chápou se jich ti, kdo jsou nyní součástí státu. Můžeme poukázat i na to, že poučení z Venezuely, která si mohou vzít anti-globalistické skupiny a skupiny zastávající thirld-worldismus, jsou více než skromná, zejména s ohledem na argentinské a brazilské zkušenosti. Jedinou myšlenkou je obraz epického anti-imperialistického hrdiny Cháveze – Davida stojícího proti Goliášovi. V konečné analýze jde o buržoazní postavu. Jenže teoretické rozpracování je prakticky nulové.

Abych to uzavřel, zopakuji, že když se díváme na politickou činnost odehrávající se v Caracasu, lze říci jedině to, že poučení, kterých se nám od tohoto režimu dostalo, jsou ta samá, která jsme znali už před Chávezovým příchodem k moci. Tato poučení už měla svou historii. Platí to například pro mobilizace barria Caracasu „23. ledna" **(1)**, kde bylo od roku 1989 aktivních mnoho výborů. Zásluhy za činnost těchto hnutí jsou přikládány chavismo, tato hnutí však nedělala nic jiného, než následovala svou vlastní logiku.

TAVÍCÍ KOTLÍK „CHAVISMO"

CH.R.: Pojďme probrat propagandu a ideologický boj a jeho význam pro chávistický režim. Bylo by banální zastavovat se u role levičáckých skupin v tomto projektu – originálnější je podívat se na novou chávistickou nomenklaturu a jednotlivce, jako je Barreto, (lokálně) dobře známý profesor, který je nyní starostou Caracasu.

Tento muž pozval do Caracasu Negriho, mluví o „biopolitice", hlásí se k tradici Foucaulta a rozvinul neobvyklé postmoderní teorie. K prosazení starých byrokratických opatření používá post-levičáckou rétoriku. Obrovský zmatek – jehož se účastní i Chávez... cituje se každý od Trockého po Chomského a dál... a ještě bizarnější je chování někoho, jako je Eduardo Rothe, který psal pro l'Internationale Situationniste a nyní je mužem číslo dva na ministerstvu informací/propagandy.

M.: Jednou z charakteristik jihoamerického populismu je jeho popletená ideologie! Co je obsahem onoho „bolívarského procesu"? Je naprosto prázdný! Celý tenhle proces se ve skutečnosti soustředí na Chávezův kult osobnosti. Když se o tom bavíme se soudruhy ze zahraničí, zdůrazňujeme vždy dvě věci: Zaprvé, že je zjednodušené vidět chavismo jako levici a opozici jako pravici. To je nejlepší způsob, jak nepochopit vůbec nic. Zadruhé, že je třeba vzít v úvahu ekonomický kontext: Venezuela zažívá jedno z nejbohatších období za posledních třicet let, pokud jde o výnosy z ropy. Abychom našli ekonomickou situaci tak příznivou pro vládnoucí třídu, jako je současná situace, museli bychom se vrátit do sedmdesátých let a znárodnění ropného průmyslu sociálními demokraty.
Musíme rovněž poznamenat, že struktura velení v ozbrojených silách Venezuely, v instituci, z níž vyšel Chávez a většina vedoucích osobností současného režimu, je třídně méně rozlišená než ve většině latinskoamerických zemí. Ozbrojené síly dovolují jistý stupeň sociální mobility a možnost daná jednotlivcům z chudších tříd nastoupit armádní kariéru byla jedním ze způsobů, jak redistribuovat ropné příjmy. Přitom je třeba dodat, že venezuelská armáda byla zformována během studené války a až do nedávné doby byla součástí americké proti-povstalecké školy. Ozbrojené síly byly zodpovědné z masakr v roce 1989. Chci zdůraznit, že v této instituci není absolutně žádní levicová dynamika. V armádě je více konzervativních a nacionalistických částí a pak těch, které jsou na obou stranách zároveň. Existují vojenské figury blízké komunistické straně a dalším levicovým stranám jako Patria para Todos. Ale mnozí z těch, kdo iniciovali hnutí kolem Cháveze a kdo jsou nyní v jeho nové straně PSUV, vyšli ze sociálnědemokratické tradice. Věcí, která drží tuhle směsici pohromadě, je osoba vůdce, prezident!
Mezi roky 2002 a 2004 se tato skupina konsolidovala proti nepřátelům, zejména proti hrozbě převratu provedeného anti-chávistiskou skupinou či proti intervenci Spojených států. Ale od roku 2004 dál je rytmus mobilizací chávistů a anti-chávistů určován volebním kalendářem. Zaujetím tohoto postoje byly významné interní rozdíly v chávistickém táboře překryty společnou pokličkou – aby se zaručila jednotná fronta proti nepříteli. Zdá se, že toto druhé období skončilo mizernými výsledky 2. prosince roku 2007, kdy Chávez prohrál referendum o ústavní reformě. Šarm a mýtus o nezranitelnosti vůdce dostal úder – a od té doby jsou rozdíly mezi chávisty mnohem viditelnější.

jiných místech ve Venezuele.

DEBORD, BOLÍVAR A AVATAŘI PROPAGANDY

CH.R.: Jsi vášnivým čtenářem Guy Deborda. Co ti jeho díla dala, pokud jde o pochopení venezuelské společnosti?

M.: Myslím, že před třiceti lety některá slova měla jistý smysl – když jste byl například anti-imperialista, stál jste na straně jednoho bloku studené války. Dnes, v období kapitalistické globalizace, si pořád můžete říkat anti-imperialista – a být stoupencem neoliberalismu... Ve Venezuele je socialistická mentalita velmi excentrická a nemůžete si být jistí ničím, co se říká. Spektákl jako reprezentace reality mě pro pochopení situace, kterou vidím, velmi zajímá. Myslím, že chávistický fenomén není analyzován uspokojivým způsobem ani námi, ani nikým jiným. Výsledky referenda z prosince 2007 překvapily všechny intelektuály, ať nalevo, tak napravo. V reflexi reality tak musíme pokračovat.

CH. R.: To ale bylo čistě volební odmítnutí. Znamená ve skutečnosti, že lid neakceptuje obraz reality, který vykresluje propaganda, kompletně a že se nepřizpůsobuje realitě společenských vztahů. A to implikuje, že formy dominance jsou v krizi.

M.: Nepochybně. Podívejme se na bolívarský mýtus. Je to mýtus, který je pro venezuelský nacionalismus fundamentální, mýtus osvoboditele. Znamená to, že v rámci nacionalismu je tato role připisována Venezuele – Venezuela je předurčena pro osvobození lidu Latinské Ameriky. To má dva důsledky: Venezuelan hraje epickou a hrdinskou roli – a Venezuela je bohatou zemí s mizerně distribuovaným bohatstvím. Chávez tuto kulturu výtečně ztělesňuje. Je mužem předurčeným vést druhý boj za nezávislost proti Spojeným státům.

I.: K narušení dochází, když si lidé začínají uvědomovat, že politické léky, které jsou předepisovány, zdaleka nestačí na to, aby byly uspokojeny jejich potřeby. Byl tady jen onen obraz režimu a Cháveze. Plány pro budoucnost tváří tvář katastrofě každodenního života zkolabovaly. Hodně své síly režim čerpal z kulturních aspektů: nacionalismu a zejména z obrazu režimu v cizině. „Bolívarský socialismus" a „socialismus pro 21. století" byly prezentovány jako koncepty, které jsou schopny dát odpověď na konkrétní otázky – na problém hladu, bydlení, životních standardů. Při rozvíjení této propagandy bylo potřeba přisoudit čestné místo lidem, jako je Juan Barreto (starosta Caracasu) a Andrés Izarra. Ti vědí, jak chavismo a obraz režimu v okolním světě prodat. Andrés Izarra, jehož nejbližším poradcem je ex-situacionista Eduardo Rothe, je vedoucí postavou režimu. On vymyslel dokument „Kdybych byl Venezuelanem, volil bych Cháveze", který

I.: Takové řeči nejsou ničím novým. Pokaždé, kdy dojde k akcím, které jsou mimo kontrolu režimních institucí a organizací, volají „Anarchismus!". Sám Chávez vystoupil v televizi, aby sdělil, že tento teroristický čin byl prací „anarchistických skupin". Mohli bychom se samozřejmě bát, že to bylo součástí nějaké cílené kampaně na potlačení… mám ale za to, že to je spíše snadné vysvětlení. Protože náš aktivismus pro nás dosud žádné takové dopady neznamenal. Je nás sice málo, ale jsme ve střehu. V každém případě, na nedávném jednání své nové strany PSUV Chávez uvedl: „V PSUV není pro anarchisty místo!" Je tam místo pro „poslušné, kritické socialisty", ale ne pro anarchisty. (smích)

„REVOLUČNÍ TURISMUS"

CH.R.: Často mluvíte o „revolučním turismu"… v březnu 2008 se v televizním programu „Alo Presidente!" Chávez objevil obklopen skupinou mladých členů německé strany Die Linke.

M.: To, co se stalo anarchistickému hnutí na Kubě , je hodno zvýšeného zájmu, s ohledem na to, jak si jsou obě situace podobné. Jsou tady dvě vlády, které se prezentují okolnímu světu jako revoluční a pokrokové. Režim si proto vybral jisté množství atrakcí pro své stoupence… kolem nichž by mohli dělat turné. Je to ale úplná karikatura: organizují mezinárodní konference o okupovaných továrnách… aniž by jejich účastníci navštívili jedno jediné okupované pracoviště. Organizují mezinárodní masy, Světové sociální fórum, Mezinárodní tábor anti-imperialistické mládeže, Mezinárodní fórum intelektuálů za mír atd. To vše jsou jen pokusy neustále pro režim zajišťovat přísun propagandy a publicity.

I.: Máme jeden „revoluční turismus" vedený státem – a ten druhý, spontánnější, který zahrnuje ty návštěvníky Venezuely, kteří k ní mají jisté naděje a očekávání. Myslím, že pokud jde o lidi v tom druhém případě, ti jsou svobodnější a nakonec vidí víc než ti, kteří přijedou pod kontrolou státu. Celebrity jako Noam Chomsky a Naomi Campell přijedou a režim je vezme do nějakého barria pro chudé ve výstavbě, do nějakého družstva či státní firmy… Jejich návštěvy jsou filmované, aby se mohla dělat propaganda.

M.: Víme, co chce většina lidí, kteří přijíždějí, vidět, co očekávají, že budou vidět. Jako ti, kteří jezdí na Kubu. Záleží na jejich ideologickém tréninku. Návštěvníci z libertinštějšího a kritičtějšího tábora přistoupí na to, že existují dobré a špatné věci, zatímco ti z tradičnějších marxisticko-leninistických skupin, guevaristé a maoisté, mají tendenci si to, co vidí, v hlavách přizpůsobovat tomu, co jim říká propaganda. Pokud jde o nás, soudruhům ze zahraničí říkáme, co si o situaci myslíme. Říkáme jim ale i to, že naše slova nemají považovat za daná, stejně jako to nemají dělat v případě vlády! Musejí otevřít oči, navštívit toho tolik, co mohou, procházet se po Caracasu a

Pokud jde o Cháveze, křičí spoustu hesel, aby vdechl nový život do ikonografie venezuelské levice. Během toho počítá s podporou lidí, kteří se v minulosti účastnili guerilly a dalších podobných hnutí, legitimizuje svůj diskurs jako diskurs levicový, jako anti-konformistický diskurs, jako jasný zlom. Na chávistickou scénu teď přichází mnoho osobností staré levice, stejně jako levice nové. Zmínili jsme ex-situacionistu Eduarda Rotheho, je však mnoho dalších, jako někdejší guerillový vůdce, který se stal výkonným ředitelem znárodněné ropné společnosti PDVSA… Nebudu to vše redukovat na politicky oportunistické pózy: je to rovněž pokus získat základ uvnitř rozporných a povrchních hnutí, aby se mohla prosazovat vlastní agenda.

Isabel: Případ Barreta, současného starosty Caracasu, je ilustrativní. Tenhle člověk svoje politická křídla roztahoval nejprve na univerzitě, vyšel z postmoderních politických pouček. Je důležité myslet na to, že chávizmus nikdy nebyl monolitickým hnutím, ale hnutím, které se přizpůsobovalo okolnostem a jehož stoupenci podobně přizpůsobovali okolnostem své postoje. V tom je rovněž síla chavismo. Máme tak chavismo původně nepovedeného vojenského puče; chavismo, které vyhrálo volby; chavismo, které přežilo puč v roce 2002 – to vše jsou různé věci! Teď jsme znovu svědky změny. V roce 2002, v době anti-chávistického převratu, bylo do institucí státu přímo zapojeno mnoho aktivistů a politických frakcí… Do té doby se Chávez nikdy nenazýval socialistou, marxistou-leninistou a tak… během těchto let argumentoval pro společenský projekt, který se od tradičních levicových perspektiv lišil.

CH.R.: Myslíte to tak, že chavismo je zmateným, mlhavým ideologickým prostorem, jistým druhem „tavícího kotlíku", kde koexistují rozličné tendence a kde se každý z těchto proudů či klanů snaží vydobýt prostor, aby mohl propagovat své myšlenky?

I.: Dá se to tak říci. Do výsledků referenda roku 2007 zůstávaly spojeny proti společnému nepříteli. Od té doby byly poprvé otevřeně vyjádřeny hluboké neshody…

M.: Znovu opakuju, ve venezuelské historii měly levicové skupiny jen zřídkakdy moc a vždy jim scházela „masová tribuna". Nyní zažívají, zčistajasna, situaci, kdy se mluví o „socialismu", kdy je charismatická osobnost schopna „mobilizovat masy". Tito levicoví politici teď zjišťují, že jsou s těmito mobilizacemi v souladu. Jsou součástí úřadů a autorit a mají tribunu lidu reprezentovanou Chávezem. Tento vývoj je těmito skupinami nahlížen jako „výdobytek". Nyní není otázka opuštění „procesu vlády" ani náhodou na pořadu dne! Získaly půdu pod nohama a ve jménu tohohle a ve jménu taktiky budou ospravedlňovat cokoli. Především musejí zabránit tomu, aby ztratily tribunu představovanou režimem. Tyto skupiny jsou připraveny ospravedlňovat a legitimizovat cokoli.

CHAVISMO A NEOLIBERÁLNÍ MODEL

I.: Kromě svých spojení na tradiční levici má chavismo ještě jiné charakteristiky. Projekt režimu je spojen se současnou mezinárodní situací, která podporuje globální úsilí o kapitalistickou vládu. Vysvětlím to: dnes je jednodušší implementovat plány neoliberálního kapitalismu v zemi s levicovou vládou, která používá populistické slogany, aniž by provokovala skutečné mobilizace na straně dělníků. To je pro nás hlavní role, kterou chavismo sehrává. Neříkám, samozřejmě, že tito lidé a skupiny, které Cháveze podporují, si toho jsou vědomi. Opakuji, chavismo nemá homogenní základnu stoupenců. Jsou mezi nimi ti, kteří mají za to, že režim dělá, co jen může, aby zlepšil situaci mnoha lidí… existují dokonce i ti, kteří jsou přesvědčeni o tom, že dnes zažíváme unikátní možnost „vybudovat socialismus". My si myslíme, že tuto neoliberální roli lze vidět na politice režimu ohledně ropy a obchodu – a vlastně na celé jeho ekonomické agendě. Tato manipulativní populistická rétorika zakrývá skutečnou agendu čištění cesty pro implementaci neoliberálního modelu, a to ve větším měřítku než předtím.

CH.R.: Chavismo jako kopí neoliberální politiky? To je dost originální pohled na věc! Můžeme, z tohoto úhlu pohledu, vidět, jak z let Chávezovy vlády vyrůstá nový soukromý sektor, sektor založený na klientelismu a korupci?

I.: Ale samozřejmě! Takové sítě byly ve Venezuele vždy integrální součástí fungování společnosti. Chávez se původně snažil s takovou strukturou rozejít. Ve skutečnosti však udělal v byrokratické struktuře jen malinkaté změny a korupce a klientelismus pokračovaly. O tomto tématu existuje pár studií. Na empirické úrovni však můžeme uvést, že své plány vláda zavedla v ropném a finančním sektoru. To je snadné vidět. V družstevním sektoru, například, se kliky chopily projektů, aby vybudovaly centra ekonomické moci, z nichž by mohly mít osobní zisky.

CH.R.: Jaké je v těchto nových strukturách ekonomické moci místo vojenské kasty? Kontroluje přímo nějaké soukromé podniky?

I.: Téměř všechna ministerstva jsou pod kontrolou vojenské byrokracie.

M.: Musíme zdůraznit několik bodů. Ve Venezuele stát, s ohledem na význam ropných výnosů pro ekonomiku, vždy dotoval soukromé firmy. Byl to takový druh smíšené kapitalistické ekonomiky. Nejbohatší šéfové, kteří se objevili, měli vždy spojení na stát. V intencích globálního kapitalismu měla Venezuela vždy roli ropného výrobce, který snižuje ceny ropy. V současné transformaci byli venezuelští podnikatelé v tradičních sektorech, jako jsou služby nebo

univerzitách - Chávez původně slíbil dvanáct nových univerzit, poté třicet… k ničemu ale nikdy nedošlo. Po šesti letech bezvýhradné podpory naděje padly: a to vysvětluje současnou implozi režimu.

M.: Výsledky referenda z prosince roku 2007 potvrdily naše očekávání: chávistická veřejnost nemá nic společného se „socialistickým hnutím" a vůbec se s takzvaným socialistickým projektem neztotožňuje. Většina chávistického elektorátu hlasovala proti socialistické ústavě. Chávez má však stále silné emocionální vazby na masy. Na tom není nic socialistického či revolučního: je to mobilizace kolem charismatické osobnosti, kolem Huga Cháveze.

I.: Existuje vtip, který lidé říkají o Chávezovi. Je to příběh, samozřejmě s venezuelskou patinou, o snoubenci, který zve svou snoubenku do postele. A ona říká: „Ne, můj drahý, teď ne!" A on trvá stále víc na svém „Ale ano, ale ano, ale ano!" Chávez navrhuje socialistickou ústavu a lid mu říká „Ne, my ji nechceme!". Místo toho, aby předložil pozitivní alternativu, znervózní a ukáže se být ještě autoritářštější. Nakonec, ten chlapík je přece voják!
Tento postoj vede k nejednotě, která je téměř emocionální, protože Chávez je emocionální postavou. Nicméně, pokud dojde k tomu, že se Chávez rozhodne použít k vyřešení problému mas autoritářské prostředky, mohou být charismatické svazky znovu spraveny.

M.: Zmínit se musí ještě jeden aspekt - důležitost, kterou chavismo dává mezinárodním záležitostem. Podpora, kterou dává „přátelským" režimům, je méně a méně tolerována. „Je zaneprázdněn jinými a na nás nemá čas!" „Proč Chávez říká, že chce pomáhat stavět nemocnice v Nikaragui, když ty u nás jsou v tak mizerném stavu?" Slýcháme: „Chceme odpovědi tady – a teď!" Po porážce v prosinci 2007 udělal Chávez vše, co mohl, aby napravil svou image na mezinárodní scéně. Proto máme tuhle neustálou show, světovou show.

STRAŠIDLO ANARCHIE?

CH.R.: V březnu 2008 položili tajní policisté bombu do sídla zaměstnavatelské organizace. Udělal to člověk napojený na režim, s policejní průkazkou v kapse! Ministr vnitra mluvil o akcích „malé anarchistické skupiny"… Proč mluvit o anarchistické skupině v souvislosti s akcí, která byla podle všeho operací tajných služeb?

M.: Chávezův ministr vnitra je jednou z nejhrozivějších postav režimu. Je to žoldák, muž, který si udělal kariéru v armádních tajných službách a je zodpovědný za masakr guerillové skupiny v roce 1988.

Totéž se stalo při stávkách učitelů a lékařů ve veřejném zdravotním systému. Lékaři okupovali nemocnice a požadovali opětovné dojednání svých smluv. Vláda s nimi odmítla vést jakoukoli diskusi a nazvala je „guarimberos“. Poté se Chávez setkal se skupinou pro-režimních lékařů ve velké divadelní síni v Caracasu a velkomyslně jim oznámil, že jim dává 30procentní zvýšení platů! Bez debaty, bez vyjednávání! Lidi skončili jako poražení, vzdali se autoritářským a demagogickým metodám vlády.

CH.R.: A vy máte za to, že se tato situace mění...

I.: Ano, myslím si, že dnes jsou postoje daleko otevřenější. Lidi říkají „Nejsem ani v opozici, ani ´guarimbero´, nejsem ani chávista – jsem dělník a chci, aby mi bylo nasloucháno!“. Viděli jsme to nedávno při stávce sestřiček a pracujících v dopravě. „Jsme dělníci a chceme, aby byla naše práva respektována.“ Tato hnutí představují změnu v uvědomění lidu.

M.: Existují rozpory mezi vedením režimu, které se neustále snaží pacifikovat protesty tím, že z nich udělá volební témata, a hlubokou nespokojeností základny, těch nejchudších vrstev společnosti, které mají sklon předkládat své požadavky. Můžeme jen doufat, že se tento rozdíl bude akcentovat. Je to tento rozpor, co může vytvořit prostor pro to, aby si lid opět formuloval vlastní cíle a hájil své zájmy. A to může v dlouhodobém horizontu nastat jen tehdy, kdy bude vytvořen autonomní prostor.

OPOZICE MEZI CHÁVISTY

I.: Jak jsme již zdůraznili, politické procesy chavismo zažily mnoho změn. Od roku 2007 jsou jasné dvě věci: Zaprvé, že Chávez může svou moc ztratit. Zadruhé, že Chávez nepředstavuje zájmy většiny lidu. V prosinci 2007 jsme viděli, že projekt, pro nějž Chávez argumentoval, vzbudil mnoho pochybností, dokonce i mezi chávistickou levicí – část jejích sekcí byla kritická. Jednalo se o skutečnou fragmentaci. Mohli jste vidět, že Chávezovo charisma oslabovalo. Proto si myslíme, že k tomu politicky nejzajímavějšímu dochází uvnitř chávistického hnutí a že v jeho řadách narůstá kritika. Představuje to nespokojenost aktivistů, kteří mají za to, že jejich politický prostor je víc a víc kontrolován shora. Od loňského roku se daří „mise“ **(3)** jen velmi zle – je na ně stále méně finančních prostředků. Například polovina zdravotních center Barrio adentro **(4)** byla zavřena kvůli nedostatku zařízení, léků či lékařů…
„Robinsonova mise“, avantgarda těchto „misí“, která měla bojovat s negramotností, už neexistuje. Jiné „mise“ nevykázaly očekávané výsledky. Jsme svědky krize očekávání. První dva roky byla ještě propaganda stále schopna předstírat, že vše jde kupředu, jak bylo plánováno – a že my musíme jen čekat. Výsledky mohly být pro volební cíle manipulovány. Jenže když se zlepšení nedostavila po čtyřech či pěti letech u moci… To platí i o

výroba, progresivně doplněni podnikateli, kteří jsou více napojeni na moderní průmyslové sektory jako komunikace, doprava a finance. Tento domácí vývoj je spojen s vývojem globalizovaného kapitalismu. S tím, jak se věci vyvíjejí, se zdá, že nový chávistický stát dosadil novou kapitalistickou kastu, jejíž rolí je bránit centrální význam ropy pro ekonomiku. Vrcholek vojenské byrokracie svou kariéru vždy končil v soukromém sektoru, jako majitelé pozemků nebo manažeři. Dnes jejich ekonomická role vzrostla – vojenští činitelé jsou na všech úrovních státního aparátu. Chávez je na vojenské byrokracii velmi závislý – má v ní důvěru a její rolí je stupňovat efektivnost managementu ekonomiky. Jedná se o dobře zavedenou byrokracii, která má prospěch z významných materiálních a finančních privilegií a dobrého životního standardu. A co víc, požívá naprosté právní beztrestnosti.

I.: Venezuelský lid se vždy upínal k přístupu svých dětí k vojenské kariéře jako k naději, jako k prostředku sociálního vzestupu. Proto vláda mluví o „vojácích, součásti lidu“. Je to ale zcela demagogické a lživé: když se k armádě dáte, jste od lidu separován.

KORUPCE KRYTÁ „VŮDCEM“

CH. R.: Vraťme se k otázce korupce. Současné vysvětlení chyb režimu, které se masám poskytuje, spočívá právě v korupci, jako kdyby byla jakousi dysfunkcí. Zaprvé, korupce je spíše „normální“ součástí kapitalistického systému. Bez korupce nemůže existovat žádný

kapitalismus. Kapitalistické třídy přicházejí na svět a posilují se na základě korupce: dobrým příkladem je historie amerického kapitalismu. Je to tedy pokus o zatajení implementace neoliberálního modelu, který jste popisovali? Vidí to lidé jako pouhou dysfunkci?

I.: Toto vysvětlení má tu výhodu, že udržuje image vůdce nedotčenou: Chávez je dobrým vůdcem, ale je obklopen špatnými, zkorumpovanými lidmi. To je lež, ale užitečná – slouží k ochraně režimního populismu a emočních vztahů k vůdci. Věci by byly jiné, kdyby si byli dělníci více vědomi svých práv a rozuměli situaci lépe. Naopak, neustálé stížnosti na korupci vyjadřují nejednoznačné postoje: jsou adresovány vládě a akceptují její autoritu. Ať je to, jak chce, na vládu se při řešení vašich problémů spolehnout nemůžete. Idea „korupce" slouží zájmům režimu. Dám příklad života v barrios. Celý takzvaný „socialistický" proces udělal velmi málo, aby pozvednul solidaritu, svépomoc a spolupráci mezi lidmi. Naopak! Když žijete ve špatném barrio, snažíte se přestěhovat do ne tak sešlého. Snažíte se vyřešit svoje vlastní potřeby spíše než zlepšit životní podmínky obecně. Vyřešení takových problémů není ani zdaleka nahlíženo jako kolektivní úsilí. Řešením je vždy – vláda! Idea korupce je situována uprostřed této absence nezávislé aktivity lidí samotných. Je to neštěstí, ale tak se věci mají.

PROPAGANDA A REALITA

CH.R. : Není snadné porovnat situaci v Brazílii a Venezuele. Populismus Partido dos Trabalhadores (PT) je od chavismo rozdílný. Příběh PT je příběhem klasické socialistické strany, která vzešla z mocného dělnického hnutí, jehož kádry byly absorbovány státním aparátem. Jak jsme debatovali, historie chavismo je spojena více s vojenskou revoltou po masových riotech roku 1989. Tady bych měl zmínit analýzu některých mých přátel v Brazílii. Tvrdí, že příchod PT k moci nevzešel ze sociálních bojů, ale naopak se odehrál proto, aby dokončil rozdrcení autonomních proudů v těchto hnutích skrze PT a odborovou byrokracii. Vítězství PT bylo politickým vyjádřením normalizace radikálního sociálního hnutí. Mezi lidmi, kteří podporují (říkají, že „kriticky") populistické režimy, zejména chavismo, se má za to, že každé zlepšení životních podmínek představuje pozitivní faktor pro budoucí boje a že se máme snažit tyto režimy podporovat právě z tohoto důvodu. Vy tvrdíte opak, říkáte, že institucionalizace lidových hnutí má tendenci je oslabovat. Zaprvé je činí závislé na státu. Nevidíme, že by se v lidovém uvědomění vynořovaly nové postoje, vidíme spíše posilování hodnot, které nechávají kontrolu v rukou ostatních, posilování fatalismu, individualismu a atomizace. To je zřejmé rovněž v Brazílii, kde establishment systému pomoci chudým (Bolsa Familia) učinil miliony proletářů závislými na mizerných sumách peněz odkládaných každý měsíc vládou a

V současných podmínkách je tendence charakterizovat každý boj jako „zmanipulovaný". Nedávná hrozba stávkou ocelářů byla okamžitě napadena ministrem práce jako akce „zmanipulovaná opozicí". Jaký stupeň autonomie bojů je dnes možný?

M.: Máme za to, že výsledky referenda z 2. prosince 2007 představují bod obratu. Toho dne chávistická vláda ohlásila, že se pustí do sebekritiky. Srovnáme-li to s tím, jak se věci děly předtím, mohli bychom říci: „Podívejte, konečně něco pozitivního!" Tenhle plán ale nikdy nedostal obsah! Po celé roky jsme žili podle rytmu volebního procesu. Říkalo se, že výsledky referenda snad mohou přivodit sociální hnutí a že tato hnutí snad aspoň budou mít šanci nalézt vlastní dynamiku, politický prostor a vyhlídky do budoucna. Jsme indiferentní k tomu, zda jsou jednotlivé osoby chávisté, či jsou z opozice: stát není schopen uspokojit požadavky boje. A prostor pro autonomní jednání se musí zvětšit.

Na Mezinárodní den žen chávistické ženské organizace… mobilizovaly proti imperialismu! Co to mělo společného s potřebami žen ve Venezuele: s pomocí v mateřství, se zlepšováním zdravotních podmínek a s bojem proti domácímu násilí? Podobně nebylo schopno formulovat vlastní požadavky ani studentské hnutí, které propuklo v roce 2007 proti zavření jedné televizní stanice. Tehdy mobilizovali i chávističtí studenti, ti ale na podporu uzavření té stanice. A jaké byly jejich požadavky ohledně podmínek studentů a ohledně socialistické vzdělávací agendy? Neměli žádné! Neměli žádné cíle sami o sobě. Na obou stranách byly mobilizace organizovány shora. Ve skutečnosti musíme bohužel říci, že lidé jsou vězni volebního kalendáře a stranickosti. Všechna energie, ať na straně chávistů, nebo anti-chávistů, směřuje k elektoralismu.

I.: Bývalo nemožné vstoupit ve volebním roce do stávky a nebýt obviněn z toho, že jste „guarimbero" **(2)**. V roce 2007 tady byla stávka v dopravě, malí vlastníci požadovali zvýšení cen jízdenek a tvrdili, že nevydělávají dost na to, aby udrželi své linky při existenci. Vláda jejich požadavkům nevěnovala žádnou pozornost a každý jim strkal klacky pod nohy. Dělníci, kteří tehdy protestovali proti nedostatku dopravy, byli obviněni z toho, že jsou „guarimberos". A co víc, vláda pohrozila, že vytvoří „družstvo" (vidíte!), které by stávkující linky nahradilo. Samozřejmě, nebylo vůbec možné, aby vznikla nějaká solidarita.

procent registrovaných voličů. Opozice putovala po zemi a sbírala podpisy… které se, nevíme jak, objevily na webu: „Tady jsou lidi, kteří se podepisovali proti Chávezovi!" Takže to, co mělo být soukromé a důvěrné, se stalo veřejným. Na základě tohoto seznamu došlo k mnoha propuštěním a k administrativnímu obtěžování výrazného rozsahu. Hnusná věc - a mezinárodní levice mlčela! Mezi lety 2002 a 2004 dosáhla polarizace společnosti svého vrcholu. Šli jste něco vyřídit na veřejný úřad – a zeptali se vás: „Podepsal jste?". To znamenalo: „Podepsal jste se proti Chávezovi?" Já byl v pohodě, protože nejsem ani na seznamu voličů… Politická diskriminace je určitě ve všech společnostech, ale ve Venezuele je skutečně skandální. Chcete-li pracovat ve veřejném sektoru, je zcela nezbytné, abyste mohl prokázat své sympatie k režimu. Další věcí, o níž slyšíme víc a víc, je, že státní funkcionáři jsou povinni účastnit se velkých demonstrací na podporu prezidenta, jako kdyby to bylo v rámci pracovní doby (některé se konají o víkendech).

I.: Doplním konkrétní příklad. Před pár měsíci prezident Institutu na ochranu spotřebitelů (INDECO) veřejně uvedl, že když supermarkety odmítly prodávat zboží pod záminkou problémů se zbožím na skladě, jednalo se ve skutečnosti o skrytý pokus o monopol. To byla lež, protože tady je skutečný nedostatek zboží. Byl kvůli tomu ale nahrazen reprezentantem tvrdšího chávistického proudu. Onen nový šéf měl již za sebou mnoho ministerských postů a dělal čistky všude, kam přišel! Po svém příchodu do INDECO se čistek chopil znovu – ředitelé, ačkoli většinou chávisté, byli ze svých kanceláří vyvlečeni ochrankou a mohli si odnést jen své osobní věci. Moje sestra pro ten úřad pracovala. Ačkoli nebyla chávistka, nikdy předtím neměla v práci problémy. Při této reorganizaci instituce ji donutili, stejně jako její kolegy, účastnit se 27. března 2007 pochodu na podporu Cháveze. Tlak se stával tak velkým, že nakonec odešla sama.

CH.R.: Myslíte si, že přitvrzování režimu a jeho posedlost totální kontrolou se nakonec může ukázat jako kontraproduktivní, že může popularitu režimu oslabit? Když se problémy hromadí – a odpovědi na ně jsou stále víc byrokratické?

I.: Ano, tyhle čistky ospravedlňované ve jménu chávistické paranoie ohledně dalšího převratu ve skutečnosti znamenaly posílení totalitářských tendencí.

OBRODA SOCIÁLNÍCH BOJŮ ZA CHÁVEZE

CH.R.: V prvních měsících roku 2008 jsme byli svědky rozvoje bojů dělnické třídy ve Venezuele, v tak rozličných sektorech, jako byly ocelárny a nemocnice. Ve společnosti, která je tak extrémně polarizována mezi pro-chávisty a anti-chávisty, se zdá být odborové hnutí rozděleno na staré anti-chávistické sociálnědemokratické odbory a nové chávistické odbory – a pak ještě další, které zůstávají pořád politicky více nezávislé, jako například odbory kováků.

distribuovaných k jednotlivcům skrze banky. To vede k individualizaci a atomizaci. Z těchto systémů pomoci postoje solidarity nevyrostou – ve skutečnosti se v nich ztratí, zmizí. Co si myslíte o tvrzení „navzdory tomu všemu jsou tyhle režimy lepší než to, co tady bylo předtím"?

I.: Solidarita je něco, co se musí rozvinout mezi komunitami dělníků, něco, co musí být založené na jejich vlastních touhách. Když ale vše probíhá podle státem uvalené agendy, nejsou kolektivní potřeby uspokojovány – jsou uspokojovány jen ty, co byly určeny tam nahoře. Podívejte se na takzvané grassroots organizace, o nichž mluví režim tak moc a které jsou popisovány jako „Moc lidu" či dokonce jako"Pátá velmoc". Po caracazo v roce 1989 jsme viděli uvnitř komunitních organizací nezávislý proud, ovšem, jak jsme řekli, tytéž organizace byly inkorporovány do nového státu a staly se nástroji chávistického projektu. Zrušily svou autonomii, aby posílily takzvanou revoluční vládu, legitimizovaly svůj postoj tím, že říkaly „ale dnes věci spějí k lepšímu"! To vše vyjadřuje hodně selhání. Lid musí pochopit, že se může organizovat sám, nezávisle na státu. Existuje však enormní politická polarizace, která všem těmto aktivitám dominuje: jste s chavismem – nebo proti němu! Chávistické grassroots organizace proti organizacím opozičním. Nové komunální rady by, z principu, měly zastupovat komunity, které je volily. Ve skutečnosti jsou však chávistické, to tam, kde není prostor pro kritiky, a anti-chávistické, kde nejsou připuštěni chávisté. Forma rad je určena státem. Kde jsou tedy zastoupeny reálné, konkrétní zájmy kolektivů?

M.: Nebojím se říci, že se životní standard nezlepšil: lidé žijí dokonce i v horších podmínkách.A to navzdory faktu, že Venezuela má nyní nejvyšší HDP na hlavu ze všech zemí Latinské Ameriky. Její číslo je srovnatelné s některými evropskými zeměmi. Pracující třídy jsou závislé na pomoci, kterou jim poskytuje vláda. Existence zdravotnických center v barrios je samozřejmě dobrá věc, pokud fungují. Situace chudých žen, hlavně pokud jde o porody, se však zhoršuje. Veřejný zdravotní systém je v katastrofálním stavu. Venezuelské věznice reprodukují společenské násilí do té míry, že jsou jedny z nejnásilnějších na celém kontinentu. Jen za samotný rok 2007 se v nich odehrálo 427 úmrtí – vězeňská populace přitom čítá kolem 20 tisíc lidí. Zhoršování sociálních problémů je výrazem sociální fragmentace, přičemž náš slavný „revoluční proces" nedělá nic, aby s tím bojoval. Naopak, posiluje individualistické postoje. Říká se nám, že budujeme „socialismus 21. století", jenže to, co vidíme, je rostoucí množství nákupních center. Prodeje luxusních aut nebyly nikdy tak velké… To vše ukazuje, že kvetou hodnoty, které nemají s postoji, které historicky vyjadřovali socialisté, nic společného.

Abychom to uzavřeli: existují slogany a existuje propaganda, ty ale neodpovídají konkrétním výsledkům a nejsou spojeny s prostředky a nástroji, které se skutečně použily. Chávezova vláda disponuje díky svému ropnému bohatství enormními finančními prostředky a má též ohromný

politický kapitál. Oficiální diskurs tak může nedostatek výsledků, kterých měl dosáhnout, vysvětlovat jediným slovem: imperialismus…

I.: Musíme se podívat za hranice současného režimu a za hranice chavismo. To, co je třeba zpochybnit, jsou životní a konzumní zvyky v zemi, která žila po celá léta z ropných výnosů. Venezuela je společností, kde je materialistické odcizení velmi silné. Latinskoamerická země s největším počtem mobilů, v níž se nejvíc prodává ženská kosmetika atd. Právě tahle možnost vlastnit taková zboží dává lidem dojem rostoucích životních standardů. Jenže kvalita jídla, zdravotní péče, vzdělávání a ekologických podmínek… to jsou základy, které se do tohoto obrázku nevejdou.

M.: Situace v Caracasu je toho dobrým příkladem. Městský úpadek a ztráta veřejného prostoru, sociální kolaps, každodenní násilí a úpadek veřejné dopravy má k tomu, co by mohlo odpovídat možnostem, které má kapitál ropné země, daleko.

CH.R.: Kapitalistická třída si přivlastňuje většinu výnosů, aniž by se sebeméně zajímala o uspokojení obecných zájmů společnosti. Na této úrovni existuje mezi režimy minulosti a režimem Chávezovým jasná kontinuita.

M.: Přesně tak! Pro nás se nic zásadního nezměnilo. Mezi vládnoucí třídou jsou ti, kteří se s novými autoritami rozešli, a ti, kteří je podporují. Nejlepším příkladem je Gustavo Cisneros, jeden z velkých moderních venezuelských kapitalistů, muž napojený na světový trh, „globální podnikatel“. Vede venezuelské fungování Coca Coly a investuje do telekomunikačního sektoru. Tenhle člověk si dál dělá to své – a přitom udržuje excelentní vztahy se současnou vládou, k níž je smířlivý a kterou dokonce chvalořečí. „Peníze nemají žádnou ideologii,“ říká!

DRUŽSTVA VE SLUŽBÁCH PREKARIZACE

CH.R.: Nyní pojďme k družstevnímu hnutí. Jeden můj venezuelský přítel říkal, že vládní družstevní hnutí se v posledku rovná jistému druhu institucionalizace prekérní práce a černého pracovního trhu. Zmínil současnou (2007) stávku metařů v Caracasu, během níž stávkující žádali o intervenci starostu Caracasu Barreta, toho, kdo cituje Foucaulta a pozval Toniho Negriho. Řekl jim, že nemůže nic dělat, protože souhlasili s transformací staré firmy do družstva. Což znamená, že neexistuje žádné kolektivní vyjednávání, protože dělníci souhlasili s tím, že budou v družstvu kolegy na téže úrovni, jako jsou správci a vedoucí činitelé družstva!

M.: Tak samozřejmě, my si pod družstvy představíme něco zcela jiného. Pro nás je družstvo iniciativou, která vzešla zdola. Pro chávisty je to naopak, podniky, které jsou součástí toho, co nazývají „sociální sektor ekonomiky“, musí fungovat ve formě družstva podporovaného státem. Lidé (ti, kteří jsou duchu a praxi družstevnictví na hony vzdáleni) zakládají družstva každý den… protože je to nejrychlejší cesta k získání státního úvěru a kontraktů! V mnoha sektorech zákon zavazuje stát, aby při udělování zakázek upřednostňoval před soukromými podniky „družstva“. Mnoho lidí teď proto začalo zakládat družstva, aby dostali kontrakty od vládních orgánů. To je i případ podniku starajícího se o veřejné komunikace, který jsi zmínil. Soukromý podnik byl transformován v družstvo, aby vyhrál tender, a dělníci najednou přišli o všechna svá práva a bonusy. Nyní mají smlouvy na dobu určitou (na tři měsíce), takže jejich šéf (jeho nové označení je „družstevník“... skutečně!) k nim nemá žádné povinnosti. Režim tak mohl po několika málo měsících prohlásit, že ve Venezuele existuje na 200 tisíc družstev… to vše kvůli propagandě o tom, že se společnost změnila. Je to ale vše umělé, nadekretované.

I.: Dodala bych, že po stávce ropných dělníků se vláda poučila a pochopila, že nad světem práce musí mít kontrolu. Nejprve vysvětlila, že stát bude vytvářet novou formu organizace založenou na solidaritě, v níž by všichni dělníci požívali stejných privilegií… družstva! Najednou vláda zrušila všechny smlouvy, které měla se soukromými firmami (zejména v sektoru úklidu), které dělníkům musely ze zákona platit „sociální bonusy“. Dělníci byli propuštěni a donuceni hledat dočasnou práci u těchto nových družstev, která jednala se státem. Dělníci ztratili bonusy a práva, která předtím (aspoň teoreticky) měli. Mnoho z těchto nových družstev navíc zmizelo, hned jak bylo vytvořeno. Jsme tedy svědky, jak tvůj přítel správně zdůraznil, pekarizace práce.

POLITICKÝ TLAK NA PRACOVIŠTÍCH

M.: To vše je součástí širší tendence směrem k prekarizaci a „flexibilitě“ pracovních podmínek ve Venezuele. Součástí téže agendy je vládní diskurs k odborům. Vláda nezapomene nikdy zdůraznit, že je potřeba odbory integrovat do struktur nové strany. Stát je ve Venezuele jedním z hlavních zaměstnavatelů a… déle než šest let už stále čeká na dojednání 425 kolektivních dohod pro dělníky ve veřejném sektoru! Tady to máte: takzvaná socialistická a revoluční vláda odmítá vyjednat kolektivní smlouvy pro své vlastní dělníky. O dělnické potřeby se vůbec nestará! A to se bavíme o sektorech, které jsou pro fungování státu fundamentální, jako jsou pracující v nemocnicích a hasiči. To si dodejte ke skutečnosti, že režim posunul za hranice loajalitu dělníků ve veřejném sektoru ke státu, která existovala vždy, tradičně. Pokud nedáte najevo sympatie k Chávezovi, práci nedostanete, či o ni dokonce můžete přijít. „Prezidentské“ referendum přišlo v roce 2004 po národní petici. Tak zní ústavní právo. Referendum může požadovat třicet